

MEZINÁRODNÍ ASTRONOMICKÁ UNIE
INTERNATIONAL ASTRONOMICAL UNION
UNION ASTRONOMIQUE INTERNATIONALE

***** IAU1001: Tisková zpráva z 10. 1. 2010 *****

http://www.iau.org/public_press/news/release/iau1001/

Mezinárodní rok astronomie 2009
Nejrozsáhlejší vědecká vzdělávací a popularizační akce v historii

Paříž, 8. ledna 2010: S blížícím se závěrem Mezinárodního roku astronomie 2009 (IYA 2009) se stává stále zřejmějším skutečný rozsah celé akce. Konečný počet zemí, které se jí zúčastnily, dosáhl ohromujícího čísla 148, jenž potvrzuje, že síť IYA2009 je největší, jaká kdy ve vědě existovala. Aktivity a události, jež probíhaly v účastnících se státech, nám vykreslily obraz profesionálních a amatérských astronomů, jak přinášejí vesmír dolů na Zemi skrze bezpočetné projekty, a otevírají tak oči veřejnosti směrem k divům nad našimi hlavami.

IYA2009 byl iniciován Mezinárodní astronomickou unií (IAU) a UNESCO pod heslem „Vesmír – objevte jej“ (“The Universe, Yours to Discover”). Tato akce, bohatá na lokální iniciativy i globální projekty, se stala výrazně viditelnou a její dopad bude trvat léta. K dnešnímu dni se astronomové z celého světa shromáždili v italské Padově ke dvoudennímu oficiálnímu zakončení IYA2009. Na programu je reflexe událostí uplynulého roku a při ní rozhodně nebudou chybět úspěšné příběhy.

Většina z obdivuhodných **iniciativ přišla z jednotlivých zemí**. Příznivci IYA2009 ve Švédsku vytvořili největší model Sluneční soustavy na světě. Slunce je reprezentováno arénou Ericsson Globe v centru Stockholmu a planety jsou rozmístěny podél švédského území. Rovněž Finsko vytvořilo obří model Sluneční soustavy, se Sluncem umístěným na Ústředním železničním nádraží v Helsinkách, kde je naše místní hvězda zobrazena obřím panelem. Během jeho umístění ho zhlédlo každý den na 50 000 lidí. Zůstaneme-li u dopravy, některé stanice pařížského metra byly vyzdobeny 500 metry astronomických snímků, které umožnily milionům pasažérů užasnout nad krásami vesmíru.

Více než milion Kanaďanů během roku 2009 zažilo tzv. „Galileův okamžik“, astronomický zážitek, který otevřel jejich oči do vesmíru. V Portugalsku se více než 300 000 lidí zúčastnilo loňského astronomicky laděného Festivalu oceánů. Na něm bylo vystaveno i 4,8 km dlouhé, entuziasty pomalované plátno, které vstoupilo do Guinnessovy knihy rekordů. V Japonsku během roku 2009 sledovalo noční oblohu více než 7 milionů osob.

Přítomnost IYA2009 v nových médiích byla značná: počet blogů a sdělení na síti Twitter vztahujících se k IYA dosáhl milionů. Jeden z klíčových projektů IYA2009, Kosmický diář (*Cosmic diary*), blog šedesáti profesionálních astronomů vyprávějících o svých životech, rodinách, přátelích, koníčcích, zájmech, jakož i o své práci, měl více než 250 000 návštěvníků a více než 2 100 vstupů. Jiným příkladem je více než 10 000 lidí, kteří se zúčastnili akce Meteorwatch na Twitteru, čímž z ní učinili první událost svého druhu a také jednu z nejmasovějších akcí IYA2009. Během obou nocí meteorického roje Perseid se jednalo o téma č. 1, zdaleka nejdiskutovanější událost na síti Twitter všude na světě!

Astronomičtí nadšenci přišli s mnoha inovacemi ve způsobu **sdílení astronomie s veřejností**. Jedním z originálních způsobů byly pouliční průvody. Indičtí astronomové v lednu využili příležitosti, aby představili IYA2009 občanům Indie na astronomickém tablu v průvodu při příležitosti Dne republiky v New Delhi. Svědky bylo asi 30 000 lidí. Během brazilského karnevalu Unidos da Tijuca, škola samby z Rio de Janeiro, zaměřila svůj průvod astronomicky, na oslavu IYA2009. Karnevalový průvod má zpravidla 600 000 diváků, přičemž počet televizních diváků může dosáhnout stovek milionů či dokonce miliardy. V Dublinu astronomická témata lemovala ulice během průvodu na den Sv. Patricka, s více než 675 000 účastníky. V říjnu ve slavném průvodu na Kolumbův den v New York City, největší oslavě italsko-americké kultury, pochodoval i herec reprezentující Galilea.

Také **globální projekty IYA2009** byly úspěšnější, než se kdokoli zpočátku odvažoval doufat. V roce 2009 se odehrály dvě celosvětové hvězdné párty: 100 hodin astronomie v dubnu a Galileovské noci v říjnu (*obou se Česká republika zúčastnila – pozn. překladatele*). Celkově se jich zúčastnilo více než 3 miliony lidí, z nichž mnozí spatřili objekty noční oblohy, jako jsou planety a Měsíc, poprvé v dalekohledu; pro mnoho z nich se jednalo o zážitek, který změnil jejich život. Rekord lámající a bezprecedentní živé 24-hodinové internetové vysílání nazvané Kolem světa s 80 dalekohledy bylo vrcholem 100 hodin astronomie. Vysílání představilo astronomické observatoře na planetě i mimo ni a umožnilo veřejnosti nahlédnout do života a širokého rozsahu astronomických aktivit těchto často velmi rozdílných observatoří kolem celého světa během jediné 24 hodinové periody. Vysílací maraton, který shlédlo nejméně 200 000 diváků na celém světě, byl ohromující ukázkou globální diverzity astronomického výzkumu.

Jiným hitem IYA2009 se stal **Galileoskop**, levná stavebnice dalekohledu speciálně navrženého pro tento projekt. Více než 110 000 těchto výukových přístrojů bylo distribuováno do 96 zemí a dalších 70 000 kusů je ve výrobě. Tento druh vědy v praxi se rozšířil na velkou řadu vzdělávacích a soutěžních programů zaměřených na pozorování noční oblohy. Občané - vědci provedli během roku 2009 více než 20 000 měření na noční obloze; mnoho z těchto projektů bude pokračovat v roce 2010. Tyto projekty zahrnují i účast ve výzkumu zabývajícím se dopadem rozvoje lidstva na naše životní prostředí. Kladou důraz na skutečnost, že všichni žijeme na jedné planetě a sdílíme její zdroje.

Sedmnáct rozvíjejících se zemí, konkrétně Makedonie, Nepál, Uganda, Mongolsko, Nicaragua, Nigérie, Keňa, Etiopie, Gabun, Rwanda, Uruguay, Tádžikistán, Ghana, Trinidad a Tobago, Mozambik, Pákistán a Tanzanie obdržely granty určené ke stimulaci rozvoje vzdělávání a popularizace astronomie. Jejich aktivity zahrnují astronomické vzdělávací workshopy pro učitele, zaznamenávání a uchovávání domorodých astronomických znalostí, vytváření zdrojů pro výuku astronomie v místních jazycích a mnohé další.

Projekt Ze Země do vesmíru (*From Earth to the Universe*) umožnil uspořádání více než 500 výstav nejkrásnějších a inspirujících velkoplošných astronomických snímků v 70 zemích. Svět v noci (*The World at Night*), jeden z tzv. speciálních projektů IYA2009, koordinoval během léta a podzimu 2009 výstavy ve 24 nákupních centrech v 18 státech USA. Oba tyto globální projekty jsou připomenutím krásy noční oblohy a toho, že celé lidstvo je jednou rodinou pod věčnou vesmírnou střešou nebeské klenby.

Více než 75 států se zařadilo do programů **Galileo pro vzdělávání učitelů** (*Galileo Teacher Training Programs*), a vytvořily tak jednu z největších astronomických vzdělávacích sítí v celosvětovém měřítku. Portál do vesmíru (*Portal to the Universe*) dal vzniknout prvním

„jedno-zastávkovému obchodu“ s astronomickými novinkami a do této chvíle měl od svého otevření v dubnu 2009 více než 300 000 návštěvníků.

Catherine Cesarsky, předsedkyně pracovní skupiny pro IYA2009 a po většinu roku 2009 prezidentka Mezinárodní astronomické unie, říká: „*Během minulých 12 měsíců jsme viděli, jak astronomie vstupuje do představitivosti veřejnosti a inspiruje lidi k těm největším otázkám. Mezinárodní rok astronomie 2009 byl nezapomenutelnou cestou a já jsem potěšena, když vidím, že mnoho projektů bude pokračovat.*“

Zájem politiků o IYA2009 byl taktéž vysoký, což je samo o sobě úspěchem jakékoli popularizační iniciativy. Ve Spojených státech amerických Sněmovna reprezentantů schválila rezoluci na podporu IYA2009. Španělská Poslanecká sněmovna také schválila zákon o podpoře astronomie v rámci IYA2009. Podporu Roku astronomie vyjádřily četné hlavy států. Prezident Portugalské republiky, Prof. Dr. Aníbal Cavaco Silva, osobně předsedal portugalskému čestnému výboru pro IYA2009. Prezident Slovinské republiky, Dr. Danilo Turk, převzal záštitu nad IYA2009 ve Slovinsku. Lech Kaczynski předsedal polskému čestnému výboru pro IYA2009 a španělský princ Felipe učinil totéž pro španělský čestný výbor IYA2009. Bývalý belgický předseda vlády a současný prezident Evropské rady, Herman Van Rompuy, vyslovil podporu astronomii během jedné z akcí IYA2009, která se v dubnu 2009 uskutečnila v Belgii. Bývalý evropský komisař pro vědu a výzkum a současný evropský komisař pro životní prostředí, Janez Potočnik, vyjádřil podporu astronomii během evropského zahájení IYA v Praze. Ve Spojených státech se akce konaná na oslavu IYA2009 v Bílém domě za účasti prezidenta Obamy a jeho rodiny dne 5. října 2009 dostala na titulní strany médií. V Nepálu se dne 22. července 2009 zúčastnil pozorování úplného slunečního zatmění předseda nepálské vlády Madhav Kumar spolu s tisíci lidí. Íránský prezident Mahmoud Ahmadinejad ve svém inauguračním projevu ke 3. mezinárodní olympiádě v astronomii a astrofyzice v Teheránu poukázal na to, že IYA2009 poskytl šanci mladým vědcům k rozvinutí jasnější představy o budoucnosti člověka. Papež Benedikt XVI. pronesl výmluvnou řeč, v níž uvedl, že „*smyslem Mezinárodního roku astronomie je v nemalé míře to, aby lidé na celém světě mohli znovu prožít neobyčejný zázrak a úžas, který charakterizoval velký věk objevů v šestnáctém století.*“

IYA2009 byl významnou událostí **nejen na Zemi, ale také nad ní**. V březnu se raketoplán Discovery vydal k Mezinárodní vesmírné stanici (ISS). Na palubě byl japonský astronaut a příznivec IYA2009 Koichi Wakata. Na cestu s sebou vzal i speciální vlajku s logem IYA2009. Jiný nadšenec IYA2009, astronaut kanadské kosmické agentury a člen posádky expedice 20/21, nahrál speciální poselství IYA2009 během své dlouhodobé mise na palubě ISS, aby připomněl klenoty noční oblohy a podnítil znovuobjevení zájmu o astronomii a vesmír. V květnu byl vypuštěn raketoplán Atlantis, aby obnovil vybavení Hubbleova kosmického dalekohledu, spravovaného NASA a ESA. Přitom na palubě nesl i repliku Galileova dalekohledu, jehož použití před 400 lety změnilo náš pohled na vesmír a naše místo v něm. V květnu také byly vypuštěny velmi očekávané mise Herschel a Planck, které zkoumají počátky vesmíru. Logo IYA2009 bylo zobrazeno na nosné raketě Ariane 5, která obě kosmické sondy vynesla do kosmického prostoru.

V rámci Roku astronomie **vzniklo několik filmů**, jež si získaly značný ohlas. Po celém světě bylo distribuováno více než 300 000 DVD s filmem Oči na nebi (*Eyes on the Skies*) dokumentujícím příběh dalekohledu ve 33 jazycích - film získal ocenění poroty MEDEA 2009. Další film, 400 let dalekohledu (*400 Years of the Telescope*), byl shlédnut 2,5 miliony diváků a získal čtyři ocenění za kreslený film, scénář, kinematografii a dokumentární produkci. Pojmenování Pluta (*Naming Pluto*), film o Venetii Burney Phairové, nejvlivnější 11-leté osobě v historii vědy, získal filmový a vědecký aplaus na různých festivalech, včetně

Ceny za nejlepší dokumentární film, druhého místa na SHORTFESTu v Palm Springs, ceny za nejlepší krátký dokument na filmovém festivalu v Rockportu, ceny za nejlepší britský dokument na filmovém festivalu ve Falstaffu, cenu na festivalu Worldfest v Houstonu a ocenění na festivalu v Paso Robles.

Některé projekty překročily hranice v doslovném smyslu slova. GalileoMobile byl putovním projektem vědecké výchovy, který po dobu dvou měsíců přinášel celoživotní zážitky a vzrušení z astronomie malým dětem z Chile, Bolívie a Peru. Celkem GalileoMobile navštívil okolo 3 000 dětí ve 30 školách a urazil vzdálenost 7000 km. Podobným projektem byl tuniský Astrobus, který od ledna do září zavítal do 60 oblastí v zemi a procestoval přibližně 15 000 km. O svůj obsah se podělil se 100 000 Tunisany všech věkových kategorií. **Dalekohledy cestovaly** také v Argentině, kde urazily více než 20 000 km a přinesly tisícům lidí možnost pohlédnout na nebeskou klenbu dalekohledem.

Mezinárodní rok astronomie nebyl nikdy míněn jako jednorázová událost trvající pouze jeden rok, ale jako prostředek pro vytvoření struktur pro spolupráci, dlouhodobé a samoudržitelné aktivity a inovativní koncepty pro šíření astronomie. Většina z klíčových projektů IYA2009 bude pokračovat i po roce 2009 beze změny nebo v lehce pozměněné formě. Udržení sítí vzniklých v rámci IYA2009 je jednou z priorit odkazu IYA2009. Globální sítě budou pokračovat ve své činnosti a zasahovat miliony lidí.

Robert Williams, současný prezident IAU, pokračuje: *“IYA2009 možná končí, ale zanechává nám významný odkaz, v němž musíme pokračovat. Základy byly položeny a astronomové spolu s nadšenci kolem celého světa by měli využít dynamiky získané díky IYA2009 k zajištění toho, že objevování vesmíru tu pro nás zůstane daleko do budoucnosti.”*

###

Odkazy

- [www stránky závěrečné ceremonie IYA2009: http://www.beyond2009.org/](http://www.beyond2009.org/)
- [www stránky IYA2009: http://www.astronomy2009.org/](http://www.astronomy2009.org/)
- dokument „Odkaz IYA2009 (IYA2009 Legacy)“:
http://www.astronomy2009.org/resources/documents/detail/iya2009_legacy/

Pro více informací:

Pedro Russo

IYA2009 Coordinator

ESO ePOD, Garching, Germany

Tel: +49 89 320 06 195, Cellular: +4917661100211, E-mail: prusso@eso.org

Lars Lindberg Christensen

IYA2009 Secretariat Manager/IAU Press Officer

ESO ePOD, Garching, Germany

Tel: +49 89 3200 6761, Cellular: +49-173-3872-621, E-mail: lars@eso.org

Další kontakty:

Yolanda Berenguer

UNESCO Focal Point for the International Year of Astronomy 2009

UNESCO HQ, Paris, Tel: +33-1-45684171, E-mail: y.berenguer@unesco.org

Ian Corbett

IAU General Secretary, Paris, France

Tel: +33 143 258 358, Cellular: +44 7919 888 942, E-mail: icorbett@eso.org